

Kulturhistoriska miljöer i Torup

Bevarandeplan

Innehåll

Inledning	2
Lagstiftning	2
Kulturminneslagen	2
Plan- och bygglagen	2
Kulturhistoriskt värde	4
Bevarandeförslag	4
Historik	6
Fornlämningar	6
Namnet Torup	6
Handelsplats	6
Kommunikationer	7
Industrier	7
Bebyggelsen	8
Torup i dag	10
Kulturhistoriska miljöer i Torup	11
Kyrkomiljön	11
Stationsmiljön och centrum	14
Industrimiljön	20
Garvarevägen	23
Sjögård	25
Gustavsberg	27
Tranabovägen	28
Enskilda objekt	30
Ordförklaringar	39
Källor och Litteratur	45
Negativ	46
Litteraturtips om kännedom och skötsel av äldre hus	47
Översikt, text – karta	48
Översikt, nummer - fastighetsbeteckning	49
Kartöversikt, teckenförklaring	50

Inledning

Bakgrund

Torup är ett samhälle i Hylte kommun som ligger i mötet mellan Nissastigen, väg 150 mot Falkenberg samt vägen mot Kinnared och Drängsered. Kyrkan har funnits sedan medeltid. Torups kommun bildades 1862 och samhället blev centralort i socknen. Vid denna tid började en snabb utveckling av orten till ett samhälle av betydelse.

Torup inventerades av Landsantikvarien, Hallands läns museer 1989 i samband med att Hylte kommun tog fram en översiktsplan för hela kommunen. Torup och övriga större tätorter i kommunen fick en bevarandeplan. Orten är även uppmärksammat i kulturmiljövårdsprogrammet för Hylte kommun. Idag finns en målsättning att uppdatera dessa bevarandeplaner inför den nya översiktsplanen. Arbetet påbörjades i Torup och Unnaryd under hösten 2003.

Lagstiftning

Kulturminneslagen

Kulturminneslagen, KML, (SFS 1988:950) är den centrala lagen för kulturmiljövården som säger att det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö och att ansvaret för detta delas av alla. Länsstyrelsen har tillsyn över kulturminnesvården i länet och att Riksantikvarieämbetet har överinseende över kulturminnesvården i landet.

Fornlämningar är skyddade i enlighet med bestämmelser i lagen och får inte skadas. En fornlämning är varaktigt övergivna lämningar efter människors verksamhet under forna tider t.ex. gravar, gravfält, resta stenar, platser för rättskipning, kult och handel, lämningar av bostäder, boplatser och arbetsplatser ruiner av borgar, slott, kloster, kyrkobyggnader, färdvägar och broar, vårdkasar och vägmärken. Ett fornfynd är ett föremål som saknar ägare när de hittas och som påträffas i eller vid en fast fornlämning och har samband med denna eller påträffas under andra omständigheter och kan antas vara minst etthundra år gamla.

En byggnad, park, trädgård eller annan anläggning som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde förklaras för **byggnadsminne** av Länsstyrelsen. I Halland finns idag närmare 40 byggnadsminnen. Vem som helst får väcka fråga om byggnadsminnesförklaring. Länsstyrelsen utreder därefter om byggnaden eller anläggningen uppfyller de ganska stränga krav som lagen ställer. Urvalet av byggnader ska ske med ett nationellt perspektiv, men med hänsyn till regionala förhållanden.

Kulturminneslagen innehåller även bestämmelser om skydd för och underhåll av **kyrkor**, inventarier och begravningsplatser så att deras

kulturhistoriska värde inte minskas. Alla förändringar kräver tillstånd från länsstyrelsen.

Även miljöbalken har stor betydelse för kulturmiljövården. I miljöbalken anges att värdefulla natur- och kulturmiljöer ska skyddas och vårdas. Hit hör de cirka 1700 områden som är av riksintresse för kulturmiljön. Miljöbalken ger också möjlighet att inrätta kulturresevat enligt samma regler som gäller för inrättande av naturresevat.

Plan- och bygglagen, PBL

Kulturminneslagen reglerar endast en liten specifik del av landets totala bebyggelse. Utvecklingen av den stora massan bebyggelse styrs först och främst av kommunen genom Plan- och bygglagen (SFS 1987:10). Krav på hur kulturhistoriska värden i bebyggelsen skall bevaras finns i lagens **tredje kapitel**:

Beträffande ny bebyggelse som skall uppföras finns ett krav:

1 § Byggnader skall placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen. Byggnader skall ha en yttre form och färg som är estetiskt tilltalande, lämplig för byggnaderna som sådana och som ger en god helhetsverkan. Lag (1998:805).

När befintlig bebyggelse skall ändras gäller:

10 § Ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara. Lag (1998:805).

För särskilt värdefull bebyggelse, t.ex. sådan som pekas ut i bevarandeprogram, kulturmiljövårdsprogram el. dyl. gäller:

12 § Byggnader, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär, får inte förvanskas.

För all bebyggelse gäller:

13 § Byggnaders yttre skall hållas i vårdat skick. Underhållet skall anpassas till byggnadens värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt samt till omgivningens karaktär. Byggnader som avses i 12 § skall underhållas så att deras särart bevaras. Lag (1994:852).

Det finns även paragrafer som gäller för det som finns mellan byggnaderna:

15 § Tomter som tas i anspråk för bebyggelse skall anordnas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen.

17 § Tomter skall, oavsett om de har tagits i anspråk för bebyggelse eller inte, hållas i vårdat skick. (--) Tomter, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, får inte

förvanskas i de avseenden de omfattas av skyddsbestämmelser i en detaljplan eller i områdesbestämmelser.

Kulturhistoriskt värde

Begreppet kulturhistoriskt värde har brukats med skiftande innebörd under olika tider och i växlande sammanhang. Byggnader av kulturhistoriskt värde utgör ingen skarpt avgränsad grupp utan värdet är något som i varierande grad kan tillmätas betydande delar av byggnadsbeståndet. Värderingssystemet som presenteras nedan är hämtat från Riksantikvarieämbetets "Kulturhistorisk värdering av bebyggelse" av Axel Unnerbräck, 2002.

De viktigaste grundmotiven till värdering är **dokumentvärden**, dvs. traditionella, huvudsakligen historiska egenskaper såsom:

- byggnadshistoriskt värde
- byggnadsteknikhistoriskt värde
- patina
- arkitekturhistoriskt värde
- samhällshistoriskt värde
- socialhistoriskt värde
- personhistoriskt värde
- teknikhistoriskt värde

Även **upplevelsevärden** räknas till viktiga grundmotiv för bevarande såsom:

- arkitektoniskt värde
- konstnärligt värde
- patina
- miljöskapande värde
- identitetsvärde
- kontinuitetsvärde
- traditionsvärde
- symbolvärde

Till dessa grundvärden kan föras **förstärkande och övergripande motiv**, dvs. kriterier som inte är självständiga men som kopplas till grundmotiven och förstärker dem.

- kvalitet
- autenticitet, äkthet
- pedagogiskt värde, tydlighet
- sällsynthet
- representativitet, såväl lokalt, regionalt som ur riksperspektiv

Bevarandeförslag

Av största vikt för bevarandeförslaget är att identifiera vilka komponenter som tillsammans kan visa och karakterisera Torup och ortens historia och som kan bevaras i samklang med att orten utvecklas. Det gäller enskilda byggnader men även sammanhållna miljöer, omgivande landskap med vägmönster, äldre industrimiljöer och fornlämningar, vilka tillsammans innehåller värdefull historisk information.

Hela området som upptas i bevarandeförslaget utgör en värdefull miljö, där särskild hänsyn bör tas till kulturvärdena i de utpekade miljöerna samt för de enskilda utpekade byggnaderna. Vad som är miljöernas och byggnadernas egenart och kulturhistoriska värde framgår av avsnittet Kulturhistoriska miljöer i Torup.

För de i bevarandeförslaget upptagna byggnaderna bör gälla att rivning endast bör ske om tekniska undersökningar och förprojekteringar visar att ett bevarande inte går att genomföra. Vid eventuell förändring av bebyggelsen bör byggnaderna ursprungliga utseende vara vägledande. Vid nödvändiga kompletteringar bör nybyggnad underordnas befintlig bebyggelse. Detta behöver inte nödvändigtvis innebära pastischer eller stagnation av byggnadernas form och utseende. Ett gott exempel på ny arkitektur som kan ses som en utveckling av traktens träbyggnadstraditioner är det nya servicehuset i Torup.

Beträffande bevarandeförslaget, såväl vad gäller byggnaderna som övriga redovisade inslag i den fysiska miljön förutsätts generellt att förändringar sker i samråd med byggnadsnämnden och landsantikvarien, Hallands läns museer.

I bevarandeplanen har en klassificering av bebyggelsen gjorts enligt följande indelning:

Klass 1: Byggnader, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär, får inte förvanskas.
(§ 3:12 PBL)

Klass 2: Ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara.
(§ 3:10 PBL)

Klass M: område eller byggnad av särskilt kulturvärde som har betydelse för helheten och som bidrar till att skapa en kulturhistoriskt värdefull miljö.

En byggnad kan höra till klass 1 eller 2, dvs. ha ett egenvärde. Den kan samtidigt höra till klass M, dvs. vara en viktig beståndsdel av en helhetsmiljö.

Historik

Fornlämningar

Torup ligger i en fornlämningsrik trakt, vilket visar att bygden växt fram under flera tusen år. Inom samhället finns flera fornlämningar, varav de flesta är sentida.

År 1723 lät dåvarande prosten Sven Ansenius resa en minnessten över sin två år gamla son som drunknat.

Minnessten över S Ansenius son (raä 26)

Stenen (raä 26) står vid prästgårdens f.d. arrendeboställe. Vid vägen mot Kinnared och Drängsered står några milstolpar (raä 14, 40 och 48) från 1847 utförda i gjutjärn med postament av kallmurad huggen sten.

1851 restes en minnessten (raä 36) över solförmörkelsen samma år, på en höjd vid Skravelsbo söder om Torup invid Nissastigen. 1954 besökte kung Gustav VI Adolf Torup och signerade en minnessten (raä 83) vid Allmanningen vid Gamla Nissastigen och Sjögårdssjön. Mellan Sjögårdssjön och väg 26 finns en fångst-

grop (raä 82), förmodligen en varvgrop som är ca 1,5 m djup.

Rester av en kvarn och 2 husgrunder (raä 152)

Vid Bosgård vid vägen mot Falkenberg finns rester av en kvarn (raä 152) i form av fördämningar och två husgrunder. På Tallvägen 2 finns en väghållningssten (raä 170) och vid Timjansbacken väster om samhället finns ett stort övertorvat odlingsröse (raä 62).

Namnet Torup

Torups socken, liksom Drängsereds och Kinnareds socknar tillhör den del av Hylte som var dansk fram till 1645. Torup var ursprungligen ett gårdsnamn. Förleden utgörs av mansnamnet Tor och torp är benämningen på nybygge. 1288 skrevs namnet Thorthathorp och 1309 Thorthorp. Sista gången gården Torup nämns i jordeboken var 1631. Den äldsta kända kartan över Torup upprättades inför storskiftet 1789. Torup bestod då av Prästgården, Djäknebol, Sjögård, Givagård och Bosgård.

Handelsplats

Nissastigen är en mycket gammal väg med anor sedan forntiden. I Torup möts även vägarna från Kinnared/Drängsered och Falkenberg. Vid viktiga vägmöten uppstod ofta handelsplatser, vilket även skedde i Torup. 1723 erhöll Halmstad rätt att årligen

hålla enskild marknad i Torup. Ungefär hundra år senare, 1827, hölls ortens första egna marknad, en höstmarknad, och 1856 tillkom även en vårmarknad.

Kommunikationer

Kommunikationernas betydelse avspeglas tydligt i bebyggelsens placering. Husen uppfördes huvudsakligen längs samhällets huvudgata, den gamla Nissastigen, samt längs vägarna mot Falkenberg och Drängsered, Kinnared. Samhällets centrum växte fram i slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet med affärs- och bostadshus runt järnvägsstationen.

1646 infördes beridna postförare längs Nissastigen. 1759 ersattes de av postdiligensen som fungerade fram till 1877. En poststation öppnades 1861, benämnd Sjögård. När järnvägsstationen invigdes 1877 flyttade posten dit och stationen fick namnet Torup. Poststationen flyttades från järnvägsstationen 1952.

Enligt Sveriges Rikes Lag 1734 fastslogs att det skulle finnas nödvändiga skjuts- och gästgivaregårdar med högst två mils avstånd längs rikets allmänna lands- och sidovägar.¹ Sedan länge fanns en gästgivaregård i Ramnås, söder om dagens Torup. 1848 flyttades dock gästgiverirättigheterna till nuvarande plats inne i samhället och nya byggnader uppfördes. Gästgivaregården utgjorde även skjutsstation. Det sista skjutskontraktet upphörde 1934 då taxi tog över rättigheterna. Från och med 1928 hade det endast förekommit bilskjutsar.

---

¹ Boken om Torup-Kinnared-Drängsered, 1968

Järnvägssträckan mellan Halmstad och Nässjö började anläggas 1872 och etappen Halmstad-Torup stod klar två år senare. Från Torup byggdes en bibana till Rydöbruk 1897 vilken förlängdes till Hyltebruk 1907. 1927 öppnades en busslinje mellan Torup och Hyltebruk samt mellan Halmstad och Torup. På 1930-talet började en linjebuss köra mellan Torup och Falkenberg två gånger i veckan.² 1899 öppnade en telefonstation i Torup.

Industrier

Till samhället förlades även en del industrier. Befolkningen i Nissadalen och Västbo härad har alltid varit omtalad som idog, strävsam och godlynt och hågad till handel och affärer. Redan på 1500-talet finns uppgifter om handel med oxar och andra produkter över gränserna mellan Småland, Halland och Västergötland, trots krig, förbud och tullar. Vid varje vattendrag byggdes en liten kvarn eller såg. Under 1700-talet byggdes mindre industrier i de Småländska trakterna, små järnbruk och tegelbruk, garverier, pappersbruk, glasbruk och sågverk. I sin rapport från 1850-talet berättar landshövdingen bekymrat att Västbo-folket gått så långt att de vände ryggen mot det egentliga lantbrukarbetet och istället ägnar sig åt gårdfarihandlans mer omväxlande och rörliga arbete. Anledningen till att handel och industriproduktion blev viktiga näringar i området var troligen att jorden är så mager och gav dålig avkastning. Kompletterande inkomster krävdes för att trygga folkets uppehälle.³

---

² Femte boken om Torup-Kinnared-Drängsered, 1976

³ Från obygd till bruksbygd, 1958

I början av 1950-talet levererades endast el från ortens mindre kraftverk bl.a. vid Bosgårdsfallen i västra utkanten av samhället.

Vy över del av Bosgårdsfallen

Elen räckte knappt till belysningen i hemmen. När Centralskolan byggdes uppstod dock ett tydligare behov av el och Västbo i Smålandsstenar koplades in. Företaget byggde ut kraftverken såsom Gustafsberg, Yngeredsfors och Trollhättan. Den ökade el-tillgången öppnade upp för nya industriableringar som heller inte lät vänta på sig, bl.a. Bårebo Metallvarufabrik och Svenska skruv, Torups snickerifabrik, Nyebro snickerifabrik m.fl. se vidare i avsnittet om industri-miljön.⁴ Andra företag som funnits i Torup är bl.a. sågverket som lades ned 1972, Torups mineralvattenfabrik som startades omkring sekelskiftet 1900 och tillverkade bl.a. läskedrycker och svagdricka fram till 1966.⁵

⁴ Fjärde boken om Torup-Kinnared-Drängered, 1974

⁵ Fjärde boken om Torup-Kinnared-Drängered, 1974

Bebyggelsen

Ensamgårdarna var dominerande i det område som idag utgör Hylte kommun. På 1700-talet låg bebyggelsen ofta vid någon ådal eller sjö och de odlade åkrarna låg på höglänt mark eftersom man inte dikade i någon större utsträckning.⁶

I Kronobergs och Jönköpings län liksom i större delen av Blekinge och Västergötland var gårdsformerna oregelbundna och varierande. I Västra Småland har sedan lång tid tillbaka den kringbyggda sydsvenska gården haft ett visst inflytande på hur gårdarna utformades. Här vändes dock bostadshusets framsida utåt mot en trädgård medan husets baksida var vänd mot gården. Med laga skiftet sprängdes byarna och många gårdar flyttades ut i landskapet till nya platser. Gårdarna fick i denna process en friare och asymmetrisk placering av de olika byggnaderna.⁷

Trä var det naturliga materialet att bygga med i det sydsvenska inlandets skogar. En hustyp som är känd från tidig medeltid och var vanlig långt in på 1800-talet är det s.k. **sydgötiska huset**. Det är en ryggåstuga med en eller två flankerande högloft, s.k. häbbaren. Ryggåstuga innebär att innertak saknas och rummet är öppet upp till takåsen. Stugan uppfördes oftast genom knuttimring och högloften med skiftesverk.⁸

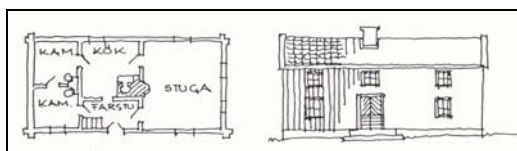
Under 1600-talet blev det allt vanligare att skorstenar murades vid eldstaden inne i husen. Denna innovation möjliggjorde att innertak kunde byggas och en vindsvåning bildades, s.k. långloftsstugor. Hustypen ut-

⁶ Bygd att bevara, Hylte kommun, 1990

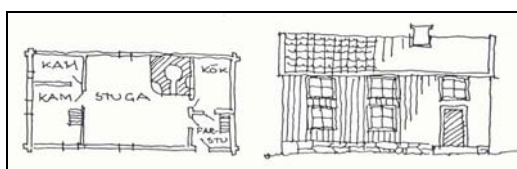
⁷ Kulturhistorisk inventering, 1980

⁸ Bygd att bevara, Hylte kommun, 1990

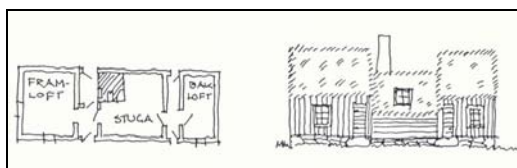
vecklades till två varianter; **dubbelkammarstugan**, som även kallas smålandsstuga, eller som i Västbo härad där utvecklingen ledde till en typ av **framkammarstuga** i form av låga längor i ryggåsform med framkamrar.⁹ I Halland utvecklades hus-typen sig till den s.k. hallandslängan.¹⁰

Dubbelkammarstuga

Framkammarstuga

Sydgotiskt hus eller högloftsstuga

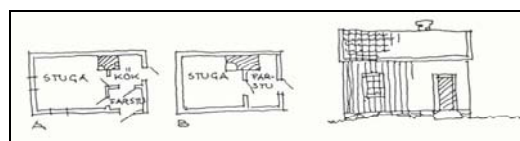
Vid sidan av högloftsstugan förekom även andra typer av hus, bl.a. **enkelstugan** och **parstugan**. Hustyperna härstammar från sen medeltid. Enkelstugan består av ett rum, stugan samt farstu och kök. Hustypen blev vanlig under 1750-1850 bland de breda befolkningslagren i samband med befolkningsökningen och den ökande hemmansklyvningen. Parstugan hade farstu och kök i mitten och två kamrar på ömse sidor om dessa.¹¹ Redan mot slutet av 1700-talet började man bygga hus i två våningar även på mindre gårdar och den seden höll i

⁹ Bygd att bevara, Hylte kommun, 1990

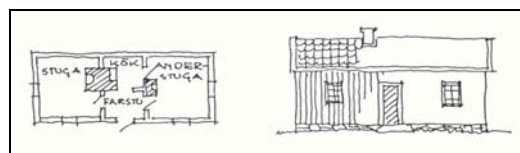
¹⁰ Ohlsson-Leijon, Reppen, 2001

¹¹ Bygd att bevara, Hylte kommun, 1990

sig under 1800-talet när jordbruket rationaliserades och gårdarna blev större.

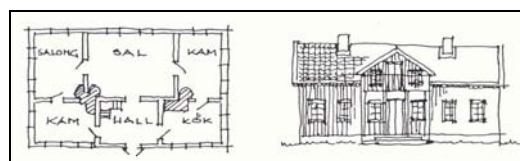

Enkelstuga

Parstuga

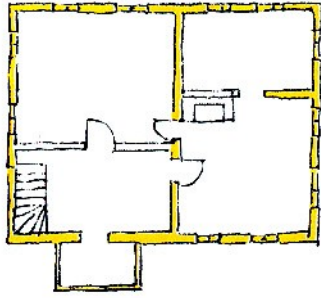
Salsbyggnadsplanen med en sexdelad plan, centralt placerad sal flankerad av två rum samt en framförliggande hall spreds under 1700-1800-talen i landet. Inspirationen kom från Frankrike och användes främst till herrgårdar.¹²

Salsbyggnad

Den dominerande byggnadstypen på landsbygden blev dock **dubbelhuset**. Typen har ett visst släktskap med salsbyggnaden men är utförd i mindre skala. Det typiska för denna byggnadstyp är att planen är fyrdelad, med fyra rum fördelade runt en central värmekälla. Övervåningen hade inte full rumshöjd utan räknades som en halv våning under taket. Det var vanligt med frontespis för att utöka användbarheten hos övervåningen.

¹² Olsson, Gamla hus, 1998

Dubbelhus eller s.k. villaplan

Ur dubbelhuset hämtade även arkitekterna inspiration till **villabyggnadet** i städer och tätorter i början av 1900-talet. Egnahemsrörelsen bildades vid denna tid och typritningar upprättades, vilka hade förlagor i de lantliga dubbelhusen.¹³

De traditionella skiftesverks- och timmerhusen ersattes med modernare regelverkskonstruktioner. Tegel och sten användes i liten utsträckning och finns knappast representerat bland de äldre byggnaderna i Torup. Spån och tegel ersatte torv och halm som takläggningmaterial. Husen började kläs med panel och rödfärgas.

Genom industrialismen hade sågad träpanel, färg och glas blivit billigare vilket också påverkade husens utformning. Metoder för att mönstersåga trädetaljer kom, vilket medförde rika dekorationer av byggnaderna, främst av verandor och balkonger, som ibland glasades in. Likaså

¹³ Olsson, Gamla hus, 1998

förändrades byggnadssättet för ekonomibyggnader. Timmer och skiftesverk ersattes med resvirkeskonstruktioner som kläddes med brädpanel målad med rödfärg.¹⁴

Torup idag

Torups kommun bildades 1951 men blev en del av Hylte kommun 1974 och överfördes till Hallands län.¹⁵ Större arbetsplatser på orten är Svenska skruv, tvätteri, vården i form av vårdcentral och servicehus samt centralskolan. En stor del av befolkningen pendlar till arbetsplatser i Hyltebruk och Halmstad.

Bebyggelsen består främst av enfamiljshus från olika tider. I centrum runt stationen finns dock ett flertal större tvåvåningshus och hyresfastigheter. De äldre affärsfastigheterna är tämligen förändrade från sitt ursprung. Fasad- och takmaterial har bytts ut och detaljer skalats av och förenklats. Större delen av den äldre kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen i Torup är från 1800-talet och ligger utspridd i samhället. Mer samlade miljöer finns runt kyrkan och i centrum runt stationen och gästgivarregården samt längs den Gamla Nissastigen.

I Torup är locklistpanelen utan profilering den vanligaste fasadklädseln. Vid studier av äldre foton var verandor och balkonger med rika dekorationer av lövsågerier mycket vanligt förekommande men idag finns endast ett fåtal bevarade. Den vanligaste hustypen är dubbelhuset med frontoner och i de centrala delarna finns även större tvåvåningshus, med annan planindelning

¹⁴ Bygd att bevara, Hylte kommun, 1990

¹⁵ Fjärde boken om Torup-Kinnared-Drängsered, 1974

Kulturhistoriska miljöer i Torup

Kyrkomiljön

Torups kyrka sett fr. sydväst

Runt kyrkan i samhällets norra del, mellan vägarna mot Falkenberg och Kinnared, Drängsered ligger flera välbevarade byggnader, typiska för ett äldre sockencentrum.

Den första kyrkan i Torup byggdes på medeltiden men ödelades under krigiska förhållanden vid 1300-talets början. Denna ersattes av den s.k. Gamla kyrkan som efter ett åsknedslag revs 1870 och ersattes sedan av den nya kyrkan 1872.

Torups Prästgård 3:1/1:9

Kyrkan är den största landsortskyrkan i Halland och uppförd i genomgripande nyklassicistisk stil. Den är murad i gult tegel som täckts av en vit puts. Teglet har lämnats synligt som dekor runt bl.a. fönster och takfot. I väster finns ett smäckert torn

och i öster en femkantig absid. Taket är täckt av falsad bandplåt, medan tornet har en huv av kopparplåt.

Gravkapellet sett fr. sydväst

På en liten kulle norr om kyrkan ligger ett gravkapell med vit spritputsad fasad och koppartak.

Förrådsbyggnad sett fr. sydväst

Bredvid kapellet finns en liten förrådsbyggnad, även den vitputsad men sadeltaket är täckt av korrugerad plåt.

Gång mot prästgården sett fr. sydväst

Runt kyrkobyggnaden ligger en stor kyrkogård omgiven av en stenmur och rester av en trädkrans.

Minneslunden sett fr. nordost

Innanför murarna återfinns gräsbevuxta kvarter som delas in av grusgångar. På gräsyrtorna står gravvårdarna i prydliga rader, buskar, trädtrader och solitärer av bl.a. gran, lönn, lind och tall, samt en allé mot sydost.

Värdering och klassificering: Kyrkan och kyrkogården lyder under Kulturminneslagen.

Torups kyrka sett fr. nordost

Torups Prästgård 1:81

Från kyrkans absid leder en grusgång rakt österut. Gången fortsätter på

andra sidan Kinnaredsvägen, genom ett par grindstolpar och in i den parkliknande trädgården runt **Prästgården**. De nuvarande byggnaderna uppfördes 1862 i ett vackert skyddat läge i utkanten av samhället på en höjd vid Prästgårdssjön. Gården har dock betydligt äldre anor och finns omnämnd i danska skrifter som Prestegaarden 1569.

Torups prästgård sett fr. sydväst

Manhuset är en timmerbyggnad i två våningar klädd med gulmålad locklistpanel. Huvudentrén har en glasveranda med balkong ovanpå.

Torups prästgård sett fr. sydväst

Manhusbyggnaden flankeras av två flygelbyggnader med bislag vid entréerna.

Värdering och klassificering: En prästgård är ett viktigt inslag i ett sockencentrum. Torups prästgård är välbevarad och uppstår ett miljöskapande värde som en viktig del av den väl samlade kyrkomiljön. Gården och

byggnadshistorisk, arkitekturhistorisk, samhällshistorisk synvinkel samt har även kontinuitets- och traditionsvärden. Prästgården hänförs till klass 1 och M.

Torups prästgård 1:43 samt del av 1:23

En bit längre norrut på vänster sida av vägen mot Kinnared ligger det gamla **arrendebostället**.

Arrendebostället sett fr. söder

Manhusbyggnaden uppfördes 1920 men har genomgått många förändringar. Under en period var fasaden klädd med eternitplattor, men har nu fått en gulmålad träpanel, som troligen bättre stämmer överens med det ursprungliga utseendet.

Arrendebostället, ladan sett fr. väster

Ekonomibyggnaderna med traditionella träfasader målade med falurödfärg och grundläggningar av huggen sten är dock mer välbevarade.

Värdering och klassificering: Arrendebostället är delvis förändrat men

uppbär ett miljöskapande och samhällshistoriskt värde i den väl samlade kyrkomiljön och utgör ett vanligt inslag i ett sockencentrum. Gården illustrerar även att landsbygd och samhälle växt samman. Gården förs till klass M.

Torups prästgård 1:12

Strax norr om kyrkogården på ett öppet fält, längs vägen mot Falkenberg, ligger **Centralskolan i Torup**. I ett av sockenstämmans protokoll från 1848 står att Torups socken varken hade fattighus, sockenstuga, skolhus eller magasin. Därför beslutades om att en byggnad för skola och sockenstuga skulle uppföras på klockarens kulle, den s.k. Aspebacken. 1914 byggdes ännu en skola, mellanskolan, på en av kyrkans åkrar bredvid kyrkogården. Denna revs 1949 för att ge plats åt den nya centralskolan, ritad av arkitekt Nygren och klar för invigning 1950. I samband med att den nya stora skolan byggdes lades alla små byskolor i socknen ned.¹

Centralskolan sett fr. sydost

Centralskolans huvudbyggnad i två våningar har fasad av rött tegel och vita fönstersnickerier. Med tiden har denna byggnad kompletterats med andra byggnader från olika tider och i olika stilar, bl.a. en gymnastiksal

¹ Boken om Torup-Kinnared-Drängsred, 1968

från 1966-67 och några lägre envåningsbyggnader från 1970-80-talen.

Gymnastikhallen sett fr. sydväst

Centralskolan, gården sett fr. sydost

Centralskolans entré sett fr. sydost

Värdering och klassificering: Centralskolan uppbär ett miljöskapande och samhällshistoriskt värde i den väl

samlade kyrkomiljön och är ett viktigt traditionellt inslag i en kyrkby. Den välbevarade huvudbyggnaden är representativ för skolbyggnader från mitten av 1900-talet och uppbär ett visst arkitekturhistoriskt värde och autenticitet. Huvudbyggnaden tillförs klass 2, helheten klass M.

Stationsmiljön och centrum

Under senare delen av 1800-talet växte Torups centrum fram runt järnvägsstationen och mötet mellan tre viktiga landsvägar. Affärsverksamheterna har varierat genom åren men miljön har fortfarande karaktären av ett centrum. Bebyggelsemiljön bildas av järnvägen, gatunätet, järnvägsstationen, gästgiverigården och affärsbebyggelsen längs gamla Nissastigen.

Järnvägsstationen sett fr. sydost

Sjögård 1:34

Järnvägslinjen mellan Halmstad och Torup stod klar 1874 men **stationshuset** öppnade först 1877. Stationen var ursprungligen klädd med träpanel dekorativt inrutad med ljusare träribbor i en slags schweizerstil. Byggnaden har kvar sin grundform men har efter en renovering någon gång under 1900-talet fått i det närmaste funktionalistiska drag med ljusgul putsad fasad och smäckra brunmålade tvålufts eller T-postfönster. Mot järnvägen finns en fronton och mot gatan på andra sidan en utskjutande risalit.

Bredvid stationen ligger ett mindre hus med förråd och toaletter. Denna byggnad har kvar mer av sin ursprungliga karaktär av schweizerstil med bröstning av liggande träpanel med stående panel där över. Taket är klätt med tvåkupiga röda tegelpannor.

Förråd med toaletter sett fr. sydost

På andra sidan järnvägsspåret ligger ett äldre godsmagasin byggt i skiftesverk och med sadeltak täckt av pannor av korrugerad plåt.

Godsmagasin sett fr. sydost

Värdering och klassificering: Järnvägsstationen med tillhörande ekonomibyggnader är ett ännu fungerande viktigt historiskt inslag i Torups centrum. Byggnaderna är väl bevarade och har ett samhällshistoriskt och miljöskapande värde samt kontinuitets- och symbolvärden. Husen har även ett mått av kvalitet, och framför allt ekonomibyggnaderna uppbär autenticitet och patina. Husen tillförs klass 2 och M.

Sjögård 1:76

Bredvid stationen ligger **Gästgivargården**. Byggnaderna uppfördes 1848 när gästgiverirättigheterna flyttades från ett äldre gästgiveri i Ramnås, söder om Torup. Huvudbyggnaden har ett monumentalt uttryck med sina en och en halv våningar med två flankerande lägre byggnadskroppar.

Gästgivargården sett fr. nordost

Gästgivarg., baksidan sett fr. nordväst

Gästgivargården sett fr. sydväst

Fasaden är klädd med gul locklistpanel. Stilen är klassicistisk med centralt placerade frontoner, lunettfönster, gesimser och stramt utformad takfot. Vid huvudentrén mot vägen finns en öppen veranda med rik dekor av vitmålade snickeridetalljer.

Sadeltaket är täckt med korrugerad plåt och har valmade gavelspetsar. Bakom huvudbyggnaden finns två sammanbyggda äldre ekonomilängor som bl.a. innehöll stall men idag delvis är glasögonaffär.

Ekonomilängor sett fr. nordost

Värdering och klassificering: Gästgiveriet och dess ekonomibygnader är autentiska då de är så välbevarade och de är i det närmaste unika byggnader för Torup och Hylte. De har genom sin verksamhet och förankring på orten ett byggnadshistoriskt, arkitekturhistoriskt, samhällshistoriskt värde samt miljöskapande, identitets, symbol och kontinuitetsvärde. De välbevarade ekonomibygnaderna bidrar till en helhet med pedagogiskt värde. Byggnaderna tillförs klass 1 och M.

Sjögård 1:176

Gästgivarens bostad, byggdes mitt emot Gästgiveriet på andra sidan

Gästgivarbostaden sett fr. nordost
Gamla Nissastigen. Det är en väl-

bevarad byggnad med gul träpanel och brutet sadeltak. Huset omges av en trädgård med höga träd, bl.a. kastanj, lind och prydnadsbuskar. Tomten sluttar ned mot Sjögårdsjöns strand.

Gästgivarbostaden sett fr. sydost

Sjögård 1:116

På tomten söder om gästgivarebostaden, finns en liten park med en mångkantig **paviljong** omgiven av höga träd. Paviljongen byggdes 1950 av den dåvarande gästgivaren. Paviljongen har gula träfasader med glasad överdel och pappklätt tak.

Paviljongen sett fr. nordväst

Klassificering och värdering: Gästgivarbostaden har ett byggnadshistoriskt och samhällshistoriskt värde genom sin funktion samt ett miljöskapande värde då den bidrar till en pedagogisk helhet tillsammans med gästgivaregården. Huset uppbär kvalitet och autenticitet då det är så välbevarat. Paviljongen har ett miljöskapande samt ett visst samhällshisto-

riskt värde. Bostaden tillförs klass 1 och M och paviljongen till klass 2 och M.

Sjögård 1:89

Bredvid gästgivarebostaden ligger en villa uppförd på 1930-talet som **bostad åt traktens veterinär**, Byggnadens fasader är putsade och sadeltaket har ett lätt uppåtsvängt takfall. Över entrén finns ett skärmtak uppbyggt av kolonner. Trädgården sluttar ned mot sjön och karakteriseras av sina mäktiga lövträd.

Veterinärsvilla sett fr. nordväst

Värdering och klassificering: Veterinärsvilla är ett exempel på villabyggnad från 1930-talet och uppstår arkitekturhistoriskt värde genom sin speciella utformning samt ett samhällshistoriskt värde genom sin ursprungliga funktion. Huset har även en arkitektonisk kvalitet och ett miljöskapande värde. Huset är representativt för sin tid men stilen är ovanlig i Torup. Villan tillförs klass 2 och M.

Torups Djäknebol 2:1

I hörnet av Gamla Nissastigen och Bosgårdsvägen ligger den s.k. **Christenssonska fastigheten**, Huset uppfördes av A. Sjögren på 1890-talet. Fram till 1897 fanns en manufaktur

handel i affärslokalen och senare har lokalen inrymt polisstation, försäkringskassa, Bibliotek och postexpedition. På 1960-talet låg Torups kommunalhus i byggnaden, fram till den stora kommunsammanslagningen 1974 då Hylte kommun bildades med Hyltebruk som huvudort. Huset är uppfört i två våningar med putsad fasad, rusticerade hörnkedjor och en stram entré med bred stentrappa och balkong uppbyggt av kolonner.

Christenssonska fastigheten sett fr. öster

Christenssonska fastigheten sett fr. väster

Vissa förändringar har genomförts på byggnaden under senare år bl.a. har nya balkonger uppförts på södra gaveln och långsidan mot järnvägen samt nya entrédörrar har satts in.

Värdering och klassificering: Fastigheten har genomgått flera förändringar genom åren, men är en viktig del av en samlad miljö av ett äldre handelscentrum av betydelse. Huset förs till klass M.

Torups Djäknebol 3:1

Bredvid Christenssonska fastigheten ligger en **affärsfastighet** i två våningar. Den var tidigare speceriaffär, senare färghandel, järnaffär och idag finns ingen verksamhet. Huset har förändrats och förenklats genom nytt fasad- och takmaterial och detaljer har skalats av. Fasaden är klädd med brun lockpanel och sadeltaket med tvåkupiga tegelpannor. Den centralt placerade entrén flankeras av vita kvadratiska kolonner som bär upp ett litet plåttak.

Affärsfastighet sett fr. sydväst

Närbild skyltfönster sett fr. no

Bredvid tvåvåningshuset finns en välbevarad mindre magasinsbyggnad från sekelskiftet 1900. Magasinet är uppfört som en traditionell ekonomibyggnad med rödfärgad träpanel, svartmålade dörrar, sadeltak samt lastbrygga.

Värdering och klassificering: Fastigheten har genomgått flera förändring-

Magasin sett fr. sydväst

ar genom åren, men är en viktig del av en samlad miljö av ett äldre handelscentrum av betydelse. Huvudbyggnaden förs till klass M. Magasinet har dock en högre grad av autenticitet och är en rest av äldre tiders ekonomibyggnader som funnits på orten och hänförs därför till klass 2 och M.

Torups Djäknebol 1:17

En liten bit längre norrut vid Gamla Nissastigen ligger en byggnad som inrymt lanthandel.

F.d lanthandel sett fr. sydväst

Huset är byggt i vinkel i en våning och fasaden är klädd med rödmålad liggande stockpanel. Tidigare har fasaden varit klädd med eternitplattor, vilka troligen ersatt en äldre träpanel av något slag. Sadeltaket är klätt med svartmålad falsad bandplåt. Fönstrens foder är grönmålade. Affärslokalen inrymmer idag en grönsaks- och blomsteraffär.

Värdering och klassificering: Fastigheten har genomgått flera förändringar genom åren, men är en viktig del av en samlad miljö av ett äldre handelscentrum av betydelse och förs till klass M.

Sjögård 1:12

1903 uppförde A Sjögren ytterligare en **affärsfastighet**, mittemot den Christenssonska fastigheten.

Affärsfastighet sett fr. nordost

Affärsfastighet sett fr. nordväst

Byggnadens baksida sett fr. söder

Här har funnits manufakturhandel, caféförelse och apotek. Idag finns en frisersalong och en konsultfirma i

bottenvåningen. Huset har idag en prägel från mitten av 1900-talet med fasad av rött tegel, vilket ersatt den ursprungliga träpanelen, samt sadeltak klätt med svart falsad bandplåt.

Värdering och klassificering:

Fastigheten har genomgått flera förändringar genom åren, men är en viktig del av en samlad miljö av ett äldre handelscentrum av betydelse och förs till klass M.

Torups Djäknebol 1:4

På 1860-talet byggdes en **handelsbod** vid Nissastigen. Virket hämtades från den gamla prästgården, som monterades ned när den nuvarande byggdes 1862. Handelsboden har senare varit speceriaffär, järnaffär och färgaffär. Idag byggs det om till bostäder och kontor.

F. d. Handelsbod sett fr. nordväst

F. d. handelsbod sett fr. sydväst

Ett trapphus krönt med en tornhuv byggdes till på 1930-talet, vilket ger huset en mycket speciell karaktär.

Taket är täckt med svartmålad falsad bandplåt och den putsade fasaden är ljus gulmålad. Mitt på framsidan finns en bred frontespis som flankeras av två små runda takkupor.

Värdering och klassificering: Fastigheten har genomgått förändringar genom åren, men är tämligen välbevarad sedan 1930-talet. Byggnaden är en viktig del av en samlad miljö av ett äldre handelscentrum av betydelse. Huset förs till klass 2 och M.

Sjögård 1:75

Väster om gästgiveriet ligger en något yngre **affärsfastighet**. Huset är troligen byggt någon gång under 1940-50-talen men ansluter till den äldre centrumbebyggelsen genom sin storlek och form. Huset är uppfört i två våningar, fasaden är klädd med gult tegel och sadeltaket är täckt av tvåkupigt rödbrunt betongtegel.

Affärsfastighet sett fr. öster

Värdering och klassificering: Fastigheten är välbevarad och bidrar till en pedagogisk helhet då den tillsammans med övriga centrumbyggnader visar den arkitektoniska utvecklingen genom årtiondena. Huset förs till klass M.

Sjögård 1:40

På andra sidan järnvägen ligger ännu en tvåvåningsbyggnad med centrumkaraktär. Huset uppfördes omkring 1950 men är starkt förändrat. Fasaden är klädd med grön impregnerad träpanel och sadeltaket är klätt med tvåkupiga betongpannor. Både på fram och baksidan av huset finns små asymmetriskt placerade balkonger. Här finns **konditori** med servering, samt bostad i övervåningen. Öster om huset finns en större öppen grusad yta som sträcker sig fram till järnvägen.

Konditori sett fr. nordväst

Sett från sydost från järnvägsområdet

Värdering och klassificering: Fastigheten har genomgått flera förändringar genom åren, men är en viktig del av en samlad miljö av ett äldre handelscentrum av betydelse och förs till klass M.

Industrimiljön

Kraftverksutbyggnad bl.a. vid Bosgårdsfallen i Torup runt 1950 ökade eltillgången och därigenom öppnades möjligheterna för nya industrietableringar.¹ Järnvägen spelade också in i industrialiseringen och i Torup har några större industrier lokaliserats till järnvägens närhet, inne i samhället.

Bårebo startade i Gnosjö 1883 som ett mindre familjeföretag med tillverkning av metallartiklar bl.a. gjutna möbelbeslag och lampetter. 1946 flyttades företaget till Torup. 1943 grundades även dotterföretaget Svenska skruv AB som företaget också heter idag.² Tomtmark köptes från Givagård, en av samhällets ursprungliga gårdar. Givagård skrevs Giffnegården 1645 och namnet kommer från mansnamnet Givi eller Givar.

Givagård 1:44

Manhusbyggnaden uppfördes 1879 och finns kvar än idag vid sidan av industribyggnaderna. Manhuset flyttades till den plats där ladugården stått och en fabrik uppfördes på den gamla husgrunden.

Manhusbyggnad sett fr. söder

¹ Fjärde boken om Torup-Kinnared-Drängsered, 1974

² Femte boken om Torup-Kinnared-Drängsered, 1976

Manhuset är en timmerbyggnad med dubbel rumsbredd i ett och ett halvt plan. Taket är täckt med trekupigt tegel och huvudfasaden har en centralt placerad frontespis. Fasaden putsades vit i samband med flytten.

Manhusbyggnad sett fr. sydost

Industribyggnaden uppfördes i funktionalistisk stil med platta takfall, röda tegelfasader och stora fönster med tunna vitmålade bågar. Den långa låga byggnaden sträcker sig längs Gamla Nissastigen och avslutas i en tvåvåning kontorsdel i söder.

Industribyggnad sett fr. nordost

Värdering och klassificering: De äldre industribyggnaderna är välbevarade och uppbar ett arkitekturhistoriskt, samhällshistoriskt värde samt miljöskapande och identitetsvärden. De är representativa för funktionalistisk industribyggnation och hänförs till klass 2 och M. Givagårds manbyggnad är tämligen förändrad men har ett visst miljöskapande, samhällshistoriskt och kontinuitetsvärde och tillförs klass M.

Sjögård 4:1

1948 lät Bårebos ägare Bauréus uppföra en **villa**, mitt emot industrin.

Villa sett fr. norr

Byggnaden är uppförd i funktionalistisk stil med gult tegel, flackt takfall med glaserat taktegel och stora perspektivfönster med tunna bågar.

Villa sett fr. väster

Huset är byggt i vinkel i två våningar i sutterängläge ned mot Sjögårdssjön. Längs tomtkanten finns ett enkelt tidstypiskt smidesstaket.

Villa från baksidan sett fr. sydost

Värdering och klassificering: Villan är välbevarad och representativ för funktionalistiskt villabyggande som är ovanlig i Torup. Huset har en arki-

tektionisk kvalitet och förs till klass 2 och M.

Givagård 1:49

På andra sidan järnvägen ligger, sedan några år, den nedlagda **Torups snickerifabrik**. Fabriken byggdes 1925 av Sigfrid Svensson i en enkel träbyggnad och tillverkade till en början bl.a. köksinredningar, fönster och ytterdörrar.³ 1946 uppfördes den större fabriksbyggnaden i funktionalistisk stil med fasad av rött tegel och stora fönsterytor i band längs fasaden. Baksidan av fabriksbyggnaden är dock inte klädd med tegel utan med cementputs.

Torups snickerifabrik sett fr. öster

På 1960-talet skedde en utbyggnad av fabriken och det finns många byggnader av olika storlek, material och utförande i anslutning till den större tegelbyggnaden. Dessa byggnader uppbär dock inte samma arkitektoniska kvalitet som den första.

Baksidan av fabriksbyggnaden sett fr. sydost

1974³ Fjärde boken om Torup-Kinnared-Drängsered,

Kontoret sett fr. nordost

Närmare Kyrkvägen ligger kontoret, en byggnad i en våning med fasad av vit plåt och sadeltak klätt med svart pannprofilerad plåt.

Sammansatta kroppsbyggnader sett fr. sydost

Bredvid kontoret i slutningen mot väster finns långa längor av sammansatta mindre byggnadskroppar. Byggnadernas sadeltak bildar nästan ett sågtandstak täckt med röd korrugerad plåt eller svart asfaltpapp. Fasaderna är klädda med eternitplattor eller vit puts. Längst ned i slutningen, mot väster finns ett högre hus klätt med mörk korrugerad plåt.

Värdering och klassificering:
Fabriksbyggnaden med tegelfasad från 1946 är välbevarad och representativ för funktionalistisk industribyggnation. Huset uppbär ett visst arkitekturhistoriskt, samhällshistoriskt och miljöskapande värde. Fabriken förs till klass 2 och M. Övriga byggnader bidrar till fabriken helhet och har ett visst samhällshistoriskt

och miljöskapande värde och tillförs klass M.

Givagård 1:13

Vid snickerifabriken finns ett mindre **bostadshus**, uppfört 1929-30 av fabriken dåvarande ägare. Huset har fasad av rödmålad locklistpanel, vita snickerier och sadeltak med tvåkupigt tegel. På ena gaveln finns en delvis inglasad veranda.

Bostadshus sett fr. sydost

Värdering och klassificering: Villan är representativ för ett nationalromantiskt inslag i 1920-talets arkitektur. Huset är välbevarat och uppbär därför arkitekturhistoriskt värde samt autenticitet. Huset har även ett historiskt värde för samhället då det har då den har anknytning till en av Torups industrier Villan tillförs klass 2 och M.

Garvarevägen

Vid en liten återvändsgata, Garvarevägen, vid norra delen av Sjögårdsjön ligger några **villor** omgivna av stora lummiga trädgårdar.

Sjögård 1:63 och Sjögård 1:57

Två av dem, lät Torups snickerifabrik uppföra 1932 och 1934. De är uppförda i utpräglad tjugotalsklassicism med rik panelarkitektur.

Villa, Sjögård 1:63 sett fr. sydost

Bl.a. är entrén till Sjögård 1:57 försedd med kolonner och mansardtakets fall är försedd med små oxögon med plymer. Fasaderna är klädda med ljusgul locklistpanel och snickeridetaljerna är vitmålade. Taken är klädda med röda tegelpannor.

Villa, Sjögård 1:57 sett fr. nordost

Värdering och klassificering: Villorna är mycket välbevarade, autenticitet, och representativa för villabyggnad i 1920-talsklassicism. De uppstår ett byggnadshistoriskt, arkitekturhistoriskt och samhällshistoriskt värde och tillförs klass 1 och M.

Sjögård 1:60

Söder om de båda villorna ligger ett **f.d. garveri** som idag är bostadshus. Byggnaden uppfördes under senare delen av 1800-talet i ett och ett halvt plan.

Huset är byggt i sutterängläge och garveriet är sammanbyggt i vinkel

med en bostadsdel. Entrén på vinkelns gavel flankeras av vita kolonner som bär upp litet tak. Takfot och vindskivor är dekorerade med snickarglädje. Nere vid sjön finns även i en ekonomibygnad med traditionell rödmålade träpanel.

F.d. garveri sett fr. nordost

F. d. garveri sett fr. sydväst

Värdering och klassificering:

Garveriet har rötter i 1800-talet och representerar en av de näringar som fanns i samhället. Byggnaden tillförs klass 2 och M liksom den tillhörande ekonomibygnaden nere vid sjön.

Sjögård 1:24

I området finns ytterligare en **trävilla**. Huset är uppfört i ett och ett halvt plan och är klätt med gul träpanel och gröna och vita snickerier.

Vid ena gaveln finns ett trapporn och mot söder finns en fronton och en balkong.

Trävilla sett fr. norr

Trävilla sett fr. sydost

Värdering och klassificering: Villan är något förändrad men har ett miljöskapande värde och tillförs klass M.

Sjögård 1:82

Nära Garvarevägen ligger även en annan äldre **villa** något inklämd mellan större hyreshus, modernare villor och radhus. Villan är byggd i ett och ett halvt plan, har trapporn i nordöstra hörnet och frontespis och kolonnuppbyggen balkong på framsidan.

Villa sett fr. norr

Fasaden är putsad i gult och taket är klätt med röd bandplåt. Fönstren är av korsposttyp och dörrarna är blåmålade. Den omgivande trädgården består främst av en plan yta med gräsmattor och höga björkar.

Värdering och klassificering: Villan är välbevarad från tidigt 1900-tal och uppstår ett miljöskapande värde och tillförs klass 2 och M.

Sjögård

Vid Gamla Nissastigen mittemot Svenska skruv ligger några välbevarade **villor** från sekelskiftet 1900. De omges av trädgårdar som sträcker sig från vägen ned för sluttningen mot Sjögårdssjöns strand.

Sjögård 1:90 och 1:94 sett från söder

Sjögård 1:90 sett fr. sydväst

Sjögård 1:90

Sjögård 1:90 är den sydligaste av dessa villor. Huset är uppfört i en och en halv våning med fasad av liggande

och stående träpanel målad i vitt med gröna snickerier. Det brutna sadeltaket med valmade gavelspetsar är täckt av svart plåt. På framsidan mot vägen finns en mindre veranda med dekorativa snickerier och på baksidan en stor öppen veranda mot sjön.

Sjögård 1:90 sett fr. sydväst

Sjögård 1:90 sett fr. nordväst

Sjögård 1:94

Villan har gul locklistpanel med vita snickerier. Framsidans veranda har rik lövsågad dekor. På baksidan finns en stor öppen veranda samt en utbyggnad.

Sjögård 1:94 sett fr. norr

Sjögård 1:91

Villan har fasad av röd stående locklistpanel och vita snickerier. Mot vägen finns en glasad veranda och fronton och på den södra gaveln finns ett traptorn.

Sjögård 1:91 sett fr. norr

Sjögård 1:93

Villan har reverterad fasad i ljus beige puts. Taket är täckt av röd plåt. Brunmålade kolonner bär upp ett litet tak över entrén och mot sjön finns en inglasad veranda.

Sjögård 1:93 sett fr. norr

Sjögård vid Sjögårdssjön sett fr. söder

Värdering och klassificering: Villorna är välbevarade från tidigt 1900-tal och uppstår ett högt miljöskapande värde. De är även intressanta ur byggnads- och arkitekturhistorisk synvinkel då de visar på olika stilar i villabyggandet under tidigt 1900-tal. De tillförs klass 2 och M.

Gustavsberg

Gustavsberg ligger öster om Torups samhälle på andra sidan Nissastigen, vid vägen mot Rydöbruk. Gustavsberg var ett säteri med många gårdar under sig. Säteriet kallades förr även för Bådden. Namnet härrör från att drottning Kristina skulle ha övernatat på gården på sin resa till Rom 1754, något som inte har kunnat verifieras.¹

Gustavsberg 1:19

Precis intill vägen ligger en **f.d. kvarnägarebostad**, en ståtlig tvåvåningsbyggnad från slutet av 1800-talet.

Veranda sett fr. nordväst

¹ Andra boken om Torup-Kinnared-Drängsered, 1970

Fasaden är klädd med gul locklistpanel, vitmålade snickerier och sadeltaket är täckt av plåt.

F.d. kvarnägarebostad sett fr. nordost

Mot vägen har huset en ståtlig veranda i två våningar, den undre glasad och den övre öppna, med rika snickerier. Även längs takfoten finns snickarglädje och i vardera gavelröste finns ett mindre fönster.

Gustavsberg 1:3

En bit öster om kvarnägarebostaden på norra sidan av vägen på samma fastighet finns ett annat **mindre bostadshus**. Huset uppfördes under senare delen av 1800-talet på en hög grund av natursten och med traditionell rödmålad fasad, vita snickerier och sadeltak med brant takfall täckt av svarta betongpannor. Bredvid bostadshuset finns ett mindre uthus med fasad klädd med röd träpanel och pulpettak.

Mindre bostadshus sett fr. sydväst

Värdering och klassificering: Den f.d. kvarnägarebostaden är mycket välbevarad och är en representativ och påkostad byggnad med många detaljer. Huset är arkitekturhistoriskt intressant då det är representativt för senare delen av 1800-talet. Det har även ett värde ur samhällshistoriskt värde då det speglar en funktion som har anknytning till ett yrke och en plats som var av betydelse i det gamla Torups bondesamhälle. Till fastigheten hör ett enklare men tämligen välbevarat mindre bostadshus från 1800-talets senare del som bidrar till att skapa en helhetsmiljö. Den f.d. kvarnägarebostaden tillförs klass 1 och M och det mindre bostadshuset till klass 2 och M.

Gustavsberg 1:2

Mitt emot den pampiga kvarnägarebostaden ligger ett något mindre hus, en manbyggnad till den f.d. jordbruksfastighet, från samma tid.

Manbyggnad sett fr. sydost

Uthus sett fr. söder

Huset har fasad av ljust ockragul locklistpanel och sadeltak täckt av svart papp. Mot vägen finns en öppen veranda med rika snickerier. Vid huset finns även ett uthus i traditionell utformning med faluröd träpanel och sadeltak med tegelpannor.

Värdering och klassificering: Byggnaden är mycket välbevarad och har knappast genomgått några större exteriöra förändringar sedan tillkomsttiden. Huset är dock i något nedgången skick. Byggnaden bidrar till helhetsmiljön av äldre byggnader typiskt för sent 1800-tal med rika snickerier. Gustavsberg 1:2 tillförs klass 1 och M.

Tranabovägen

I västra delen av Torup, på slutningen mellan tätort och skog ligger en samling välbevarade villor från olika tider.

Sjögård 1:65

Villan är uppförd i två våningar i funktionalistisk stil. Fasaden är klädd med vit puts med två- eller trelufts-fönster med smala fönsterbågar. Det platta takfallet är klätt med svart bandplåt. På husets västra fasad finns en utbyggnad med balkong på.

Villan sett fr. nordost

Villan sett fr. söder

Värdering och klassificering: Villan är välbevarad och är arkitekturhistoriskt intressant då den är representativ för den funktionalistiska stilen som är tämligen ovanlig i Torup. Villan tillförs klass 2 och M.

Ekonomilänga sett fr. nordost

Värdering och klassificering: Bostadshuset kan vara byggt under sent 1800-tal men är tämligen renoverat och moderniserat. Det bidrar dock till att skapa en helhetsmiljö med äldre enfamiljshus och tillförs klass M.

Sjögård 1:28

På Sjögård 1:28 finns ett äldre manhus byggt på en grund av huggen kvadersten med fasad av stående oprofilerad locklistpanel målad med röd oljefärg. Snickerierna är traditionellt vitmålade. Sadeltaket är klätt med tvåkupiga bruna betongpannor. På fasaden mot slutningen finns en centralt placerad fronton. Mot husets baksida finns en takkupa och en utbyggnad med pulpettak.

Manhus sett fr nordost

Bredvid bostadshuset finns en yngre ekonomilänga med fasad av faluröd stående lockpanel, vita snickerier och blåmålad dörr. Sadeltaket är klätt med korrugerad eternit.

Sjögård 1:29

Bredvid ovanstående hus finns en mindre **stuga** vid väggkanten. Huset är byggt på en grund av sten. Fasaden är klädd med oprofilerad stående locklistpanel målad med falurödfärg. Tvåluftsfönstren har blåmålade bågar medan fodren är vitmålade liksom övriga snickerier. På framsidan finns en liten öppen veranda. Sadeltaket är klätt med mörk korrugerad plåt.

Mindre stuga sett fr. nordost

Värdering och klassificering: huset har troligen anor sedan 1800-talet men är något ombyggt och detaljerna är förenklade. Det bidrar dock till att skapa en helhetsmiljö med äldre enfamiljshus och tillförs klass M.

Enskilda objekt

I samhällets nordvästra ytterkant, vid väg 150 mot Falkenberg, ligger de 13 meter höga Bosgårdsfallen. På platsen har det drivits kvarnverksamhet sedan flera hundra år. Det har även funnits en större såg och ett färgeri, vilka dock är rivna. 1914 lät handlanden Oskar Bengtsson, uppföra en kraftstation som möjliggjorde viss elektrifiering av Torup. När kvarnverksamheten lades ned på 1930-talet användes kvarnen som cementfabrik och därefter snickerifabrik.¹ Kvarnen revs 1976.²

Kvarnplatsen vid Bosgårdsfallen sett fr. norr

Bosgård 1:31

Det enda huset som finns kvar vid fallen idag är en **f.d. kvarnägarebostad** från senare delen av 1800-talet. Huset byggdes av kvarnägaren H. Angel som även odlade upp åkrarna runt tomten och drev jordbruk.

Huset har fasad klädd med gul locklistpanel och blåmålade dubbeldörrar och korspostfönster. Sadeltaket är täckt av svart skivfalsad plåt och skorstensarna är plåtinklädda. Verandan och takfoten har en riklig dekor av sin tids populära lövsågerier.

¹ Andra boken om Torup-Kinnared-Drängsered, 1970

² Sjätte boken om Torup-Kinnared-Drängsered, 1981

Bosgård 1:31 fr. väg 150 sett fr. ö

F.d. kvarnägarebostad sett fr. nordväst

Värdering och klassificering: Huset är mycket välbevarat och är arkitekturhistoriskt intressant då det är representativt för senare delen av 1800-talet. Det har även ett samhällshistoriskt värde då det speglar en funktion som har anknytning till ett yrke och en plats som var av betydelse i det gamla Torups bondesamhälle. Huset tillförs klass 1.

Torups Djäknebol 1:30

Inne i samhällets norra del ligger **den gamla klockaregården**. Gården har anor åtminstone sedan 1500-talet och benämndes Degnegaarden 1569 under dansk tid. 1691 efter att Halland blivit svenskt kallas gården Kläckarebohlet. Huset som står på tomten idag härrör dock från mitten av 1800-talet. Gården har använts som församlingshem men innehåller idag ett företag kallat "Kroppshyddan". Det nuvarande församlingshemmet ligger mitt emot kyrkan. Klockaregården har ljusgul stående locklist-

panel och brutet sadeltak med valmade gavelspetsar klätt med tvåkupigt rött taktegel.

Klockaregården sett fr. söder

Klockaregården sett fr. öster

På framsidan finns en frontespis med lunettfönster. Villan ligger i en stor trädgård som främst består av en gräsmatta med enstaka mindre träd och buskar. Trädgården omgärdas av en gjuten betongkant och ett brunmålat spjälstaket. En grusväg leder in mellan grindstolpar av sten krönta med stenklot, och mynnar i en grusad plan framför husets entré.

Värdering och klassificering: Gården har ett högt kontinuitetsvärde då den är en av de äldsta i samhället med anor sedan 1500-talet. Huset är välbevarat sedan 1800-talet och har ett arkitekturhistoriskt värde och tillförs klass 1.

Del av Torups Djäknebol 1:1

Strax norr om samhället i ett naturskönt läge, i skogen vid ån Kilen, ligger **Torups hembygdsgård.**

Hembygdsgården sett fr. nordväst

Hembygdsgården sett fr. sydost (baksid.)

Huvudbyggnaden är ett bostadshus från Hinnekull, hitflyttat 1962. Huset är uppfört i en våning på stengrund med timmerstomme, fasad av rödmålad stående locklistpanel, vitmålad snickerier och sadeltak med tegelpannor. Över ingången finns en frontespis.

Hinnekullstugan sett fr. nordväst

På gården finns även en ladugård som hämtats till platsen från en ödegård i Ramnäs. Huset har stengrund, timmerstomme, fasad röd av stående locklistpanel, vitmålad snickerier och sadeltak med trekupiga tegelpannor.

Ladugård sett fr. väster

1972 uppfördes en ny byggnad på platsen som används som skolmuseum med en autentisk skolmiljö. Även detta hus har fasad röd av stående locklistpanel, vitmålade snickerier och sadeltak med tegelpannor.

Skolmuseum sett fr. norr

Förråd vid Kilen sett fr. sydväst

Till gården hör även ett uthus med fasad röd av stående locklistpanel och sadeltak med plåt.

Värdering och klassificering: Hembygdsgården består av några hitflyttade välbevarade och för trakten representativa byggnader från tiden före industrialismen. Företeelsen med

hembygdsgårdar som samlade och bevarade äldre byggnader är också ett intressant samhällshistoriskt fenomen. Hembygdsgården tillförs klass 1.

Kvinja 2:18

Vid järnvägen norr om samhället ligger en **f.d. banvaktarstuga**.

Banvaktarstuga sett fr. nordost

Banvaktarstuga sett fr. norr

Uthus sett fr.norr

Huset uppfördes på 1880-talet när järnvägen var nyanlagd. Huset är uppfört i ett och ett halvt plan och har fasad av röd liggande spontad panel, vita snickerier samt sadeltak

med tvåkupigt tegel. Snickeridetaljerna är vitmålade. På fastigheten finns även ett mindre uthus.

Värdering och klassificering: Banvaktarstugan är välbevarad med ett teknikhistoriskt, arkitekturhistoriskt och samhällshistoriskt värde då den minner om järnvägsepokens tid. Den tillförs klass 1.

Sjögård 1:47

Inne i samhället på en udde ut i Sjögårdssjön, ligger den vackra **Villa Majudden** från 1919.

Villa Majudden sett fr. sydväst

Huset är uppfört i två våningar, har vitputsad fasad, svarta snickerier och krysspöfönster. I bottenvåningen är fönstren indelade i små rutor av blyspröjs. Sadeltaket har brutet takfall och är klätt med Slottsmöllans enkupiga tegel. Grunden har ingjutna dekorativa stenar. Mitt på framsidan på andra våningen finns en balkong med front av bruna raka träspjälor. På östra gaveln finns ett utbyggt trapphus med sadeltak. Vid sidan av villan finns ett litet uthus med fasad av vit träpanel och sadeltak. Husen omges av en stor relativt symmetriskt anlagd trädgård. En grusgång kantad av fruktträd leder fram till husets entré. I kanten av gräsmattan övergår trädgården i naturtomt med höga tallar och björkar.

Värdering och klassificering: Majudden är välbevarad med ett arkitektoniskt värde i en för det tidiga 1900-talet representativ stil. För Torup är dock stilen ovanlig. Villan tillförs klass 2.

Givagård 1:28

Nära järnvägen i samhällets sydvästra del ligger en **villa**, Givagård 1:28, i funktionalistisk stil.

Villa sett fr. sydost

Det är en enplansvilla med plankstomme, reverterad vit fasad, bruna snickerier och valmat flackt sadeltak med tvåkupigt tegel. Huset har en symmetrisk uppbyggnad där mitten accentueras av en liten takkupa. Till entrén leder en betongtrappa med smidesräcke och entrédörren kröns av ett litet sadeltak på smäckra smidspelare. De stora enkla fönstren har tunna brunmålade bågar. På baksidan finns en inglasad altan på en gjuten grund med front av brunmålade träpanel, pulpettak och vitmålade fönsterbågar. Huset omges av en trädgård med plan gräsmatta och två större formklippta lindar. Tomtkanten markeras av ett enkelt vitmålat staket.

Värdering och klassificering: Villan är välbevarad och är arkitekturhistoriskt intressant då den är representativ för den funktionalistiska

stilen som är tämligen ovanlig i Torup. Villan tillförs klass 2.

Givagård 1:15

Bygdegården ligger omgiven av andra främst yngre villor i södra delen av Torup vid Gamla Nissastigen. Bygdegården uppfördes av NTO-logen ”Goda viljan” och invigdes 1929.

Bygdegården sett fr. nordväst

Bygdegården sett fr. sydväst

Bygdegården sett fr. sydost

Huset är en större träbyggnad i en våning i traditionell stil med drag av tidstypisk 1920-talsklassicism. Huset har brant sadeltak klätt med tvåkupigt tegel. Mot öster och Gamla Nis-

sastigen finns huvudentrén i en envåning tillbyggnad. Fasaden är klädd med röd stående oprofilerad locklistpanel. Snickerierna är vitmålade bl.a. klassicistiska pilastrar som delar in fasaden. Huset omges av en ganska stor tomt bestående av gräsmatta samt några björkar.

Värdering och klassificering: Bygdegården är välbevarad och är arkitekturhistoriskt intressant då den är representativ för det nationalromantiska draget inom 1920-talsklassicismen. Bygdegården har även ett samhällshistoriskt och socialhistoriskt värde som lokal för en folk rörelse. Byggnaden tillförs klass 2.

Sjögård 1:61

Bredvid bygdegården ligger en **trävilla**, troligen från 1920-talet. Den har fasad av gulmålad, oprofilerad stående locklistpanel, vita snickerier och brutet sadeltak klätt med tvåkupigt rött tegel.

Trävilla sett fr. nordost

Längs tomtkanten mot Ängvägen ligger ett uthus i två våningar med faluröd stående lockpanel på ungefär halva byggnaden och slätpanel på andra halvan. Snickerierna är vitmålade och sadeltaket är täckt av mörkt grå korrugerad plåt. Husen omges av en stor trädgård med gräsmattor, fruktträd, buskar och rabatter.

Uthus sett fr. nordväst

Mot Ängvägen finns en trädrad. Marken uppvisar en viss höjdskillnad och är delvis terrasserad med kant av huggna stenblock.

Värdering och klassificering: Villan är välbevarad och är arkitekturhistoriskt intressant då den är representativ för 1920-talets villabyggnad. Vid bostadshuset finns även en välbevarad ekonomibygnad i traditionell stil som bidrar till en helhetsmiljö. Byggnaderna tillförs klass 2.

Sjögård 1:69

Här finns även en välbevarad mindre villa i funktionalistisk stil. Villan är uppförd i en våning på betonggrund med källare. Fasaden är putsad i en ljus gul nyans och fönstren av två- och treluftstyp har tunna träbågar. Det valmade sadeltaket är klätt med röda tegelpannor. Huset omges av en relativt stor trädgård.

Villa sett fr. väster

Garaget är inbyggt i slutningen ned mot Ängvägen och har väggar av gjuten betong och platt tak. Den ljusgröna garageporten är tillverkad av trä.

Värdering och klassificering: Villan är välbevarad och är arkitekturhistoriskt intressant då den är representativ för den funktionalistiska stilen som är tämligen ovanlig i Torup. Villan tillförs klass 2.

Sjögård 5:1, Sjögård 5:2

Vid mitten av 1930-talet uppfördes en **vägstation**, Sjögård 5:1, med tillhörande **vägmästarebostad**, Sjögård 5:2, vid Gamla Nissastigen i södra delen av samhället. Bakom stationen reser sig skogen och på övriga sidor finns villaområden. I vägstationens lokaler finns numera en målerifirma.

Vägstationen sett fr. nordost

Ekonomibygnad sett från öster

Vägstationen består av flera mindre ekonomibygnader från olika tider som grupperar sig runt en stor asfal-

terad plan; ett f.d. garage, ett magasin och ett förråd, alla med fasad av röd oprofilerad locklistpanel, gröna portar och tak med grå korrugerad plåt.

Ekonomibyggnader sett från öster

Ekonomibyggnader sett från norr

Vägmästarebostaden ligger strax norr om stationen och består av en stor trävilla i ett och ett halvt plan. Fasaderna är klädda med gul stående locklistpanel och bruna snickerier. Sadel-taket är täckt av tvåkupigt tegel.

Vägmästarebostaden sett fr. sydost

På husets västra sida finns ett uthus med fasad av röd locklistpanel och sadeltak med korrugerad plåt. På

uthusets baksida finns ett garage tillbyggt med pulpettak, bruna dörrar och vita snickerier. Husen omges av en stor trädgård kantad av oxlar.

Värdering och klassificering: Den f.d. vägmästarebostaden är ett välbevarat bostadshus med arkitekturhistoriskt värde som representant för tidens svenska träbyggnadstradition. Vid bostadshuset finns en vägstation med främst ett samhällshistoriskt värde då den speglar kommunikationernas utveckling. Bostadshuset tillförs klass 2. Övriga byggnader tillförs klass M.

Hultagärde 1:5

I en brant skogssluttning sydväst om samhället ligger **Emmas stuga**.

Emmas stuga sett fr. sydost

Huset ligger på en utgrävd platå i sluttningen. Det är kanske den äldsta byggnaden i Torup. Den flyttades till sin nuvarande plats i slutet av 1800-talet men är ännu äldre då den sägs ha varit undantagsstuga på gården Torlabo, ett arrendatorboställe under Sperlingsholm i nuvarande Halmstads kommun. Ägare till stugan då den flyttades var Lars Petter Hansson, "Svärjare Petter". Hans dotter Emma bodde kvar i stugan fram till 1960-talet som sedan dess har stått obebodd.

Byggnaden är en s.k. enkelstuga, en hustyp med anor sedan medeltiden.

Enkelstugan blev en mycket vanlig plantyp under 1800-talet bland de breda lagren i allmogen.

Emmas stuga sett fr. sydväst

Huset är timrat på en enkel sten- grund. Fasaden är klädd med omålad locklistpanel. Sadeltaget är klätt med tvåkupiga tegelpannor. Enligt den tidigare inventeringen var huset dock målad med falurödfärg och hade vita snickerier. På husets baksida finns en tillbyggd luta.

Emmas stuga sett fr. norr

Hultagärde 1:5

Nedanför Emmas stuga ligger ett mindre bostadshus, **Karlsro**.

Karlsro sett fr. väster

Uthuslänga sett fr. nordväst

Huset har påbyggnader på både fram och baksida. Fasaden är klädd med rödfärgad locklistpanel och vita snickeridetaler. Tvåluftsfönstren är sexdelade och sadeltaket är täckt med pannprofilerad plåt. Huset har en grund av murad sten. Vid bostadshuset finns även en uthuslänga, också klädd med röd locklistpanel, vita snickerier och svarta dörrar. Sadel- taket är täckt med plåt.

Värdering och klassificering: Emmas stuga hör till Torups äldsta byggnader och representerar en mycket gammal bostadstyp som är representativ för tiden innan skiftena hos samhällets mindre bemedlade invånare. Det finns få liknande hus i ett sådant välbevarat skick och det uppbär därför ett viktigt byggnadshistoriskt och arkitekturhistoriskt värde. Även Karlsro är tämligen välbevarat och representerar det sena 1800-talets träbyggnadstradition. Emmas stuga tillförs klass 1 och de övriga byggnaderna klass 2.

Skravelsbo 1:30

I sluttningen väster om Lillån ligger en villa, uppförd på 1930-talet. Fasaden är klädd med ljusgul, profilerad, locklistpanel och sadeltaket med tvåkupigt tegel. På husets framsida finns en frontespis och en inglasad veranda med balkong ovanpå.

Villa sett fr. sydost

Fönstersnickerierna är grönmålade. I gavelröstena sitter s.k. oxögon. På den nordvästra sidan finns en tillbyggnad.

Uthuslänga sett fr. sydost

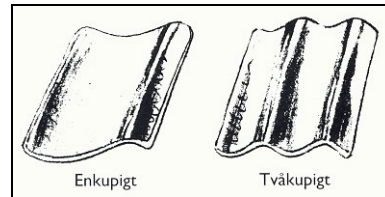
Vid bostadshuset finns även en uthuslänga med snedtak, röd träpanel, vita snickerier och blå dörrar.

Värdering och klassificering: Villan är välbevarad och är arkitekturhistoriskt intressant då den är representativ för 1930-talets villabyggande. Vid bostadshuset finns en välbevarad ekonomibygnad i traditionell stil som bidrar till en helhetsmiljö. Byggnaderna tillförs klass 2.

Ordförklaringar

Ballast	Stenmaterial, sand, grus, sten, som används vid beredning av betong och bruk
Bislag	Äldre ord för förstukvist
Brutet sadeltak	Samma som mansardtak, se under taktyper

Enkupigt tegel

Falsad plåt

Tunn plåt sammanfogad genom böjning av kanter i syfte att få skarvarna täta

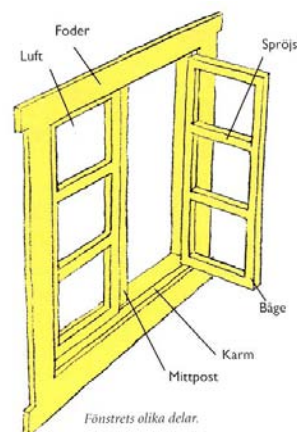
Fronton, frontespis

Fasadparti ovanför taklisten, utskjutande eller som en fortsättning av fasadens mittparti, gavelformat eller rakt. Kan även vara en triangel- eller segmentformad prydnadsgavel ovanför dörrar eller taklist

Fönsterluft

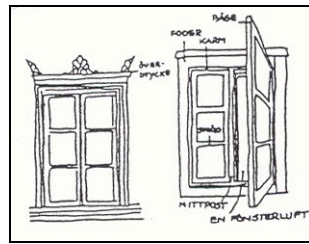
Del av fönster begränsad av möte mellan fönsterbågar eller karmdelar såsom post eller tvärpost

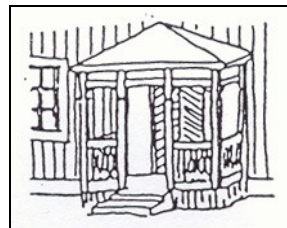
Fönsteromfattning

Lister runt fönster

Förstukvist

Liten öppen tillbyggnad framför entrén

Förvandringspanel

Se under Panel

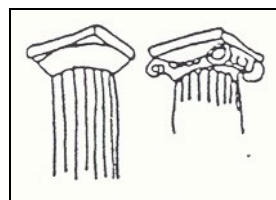
Gavelröste

Den triangulära översta delen av gaveln på ett hus med sadeltak

Kapitäl

Översta delen av en kolonn eller pelare, kapitälens uppgift är att utgöra länken mellan lasten och stödet

Locklistpanel

se under Panel

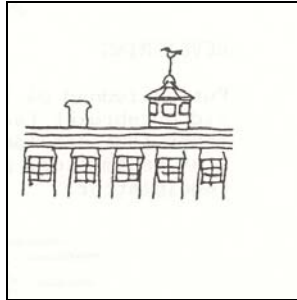
Lockpanel

se under Panel

Kolonn   Fristående cirkelrunt bärande stöd. Se under Kapital

Kvader   I fyrkant huggen natursten med rätvinkliga hörn

Lanternin   Fönsterförsedd byggnad på tak, ofta rund eller mångkantig, för att belysa interiören i rummet under

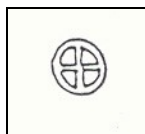

Lunettfönster   Halvcirkelformad fönsterbåge, ofta med ett solfjäderformat spröjsverk

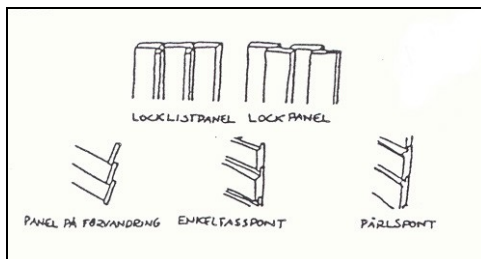

Oprofilerad
Locklistpanel   Se under Panel

Oxöga   Mindre rund eller oval fönsteröppning

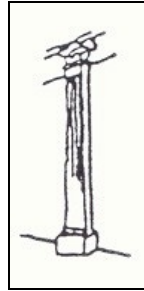

Panel   Beklädnad av vägg, skärm eller tak, vanligtvis bestående av brädor

Pilaster

Väggpelare, obetydligt utskjutande framför fasadlivet, vanligen försedd med bas och kapital

Profilerad locklistpanel

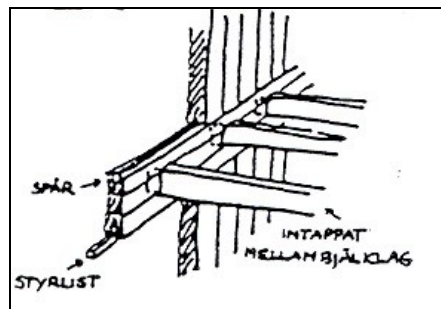
Se under Panel

Pulpettak

Se under taktyper

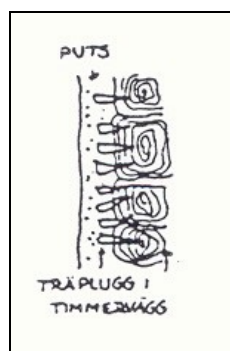
Resvirkesteknik

Sammanfattande term för träbyggnadsteknik där väggarna utgörs av stående plank

Revetering

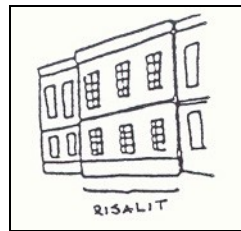
Putsbeklädnad på träunderlag varvid putsbruket fästs på något på träet fastsatt lämpligt underlag, t.ex. vassmattor, pinnar eller tegelplattor

Risalit

Svagt framskjutande parti av en fasad, fört genom byggnadens hela höjd

Rusticerad
Hörnkedja

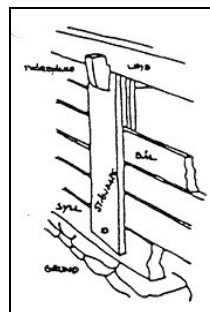
Imiterar murade hörnmarkeringar i fasaden.

Sadeltak

Se taktyper

Skiftesverk

Plankor används som utfyllande väggtaflor i en bärande konstruktion. De liggande plankorna, bålorna eller bulorna, löper i inhuggna spår i de bärande virkena, ständarnas, sidor och tätar sig själva genom sin tyngd.

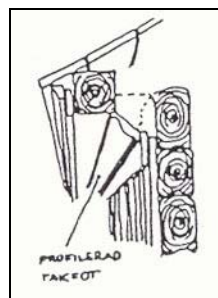

Spröjs

Vertikal eller horisontal trälist mellan glasrutor, dock ej fönsterluftsskiljande

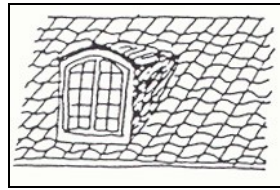
Takfot

Skärningslinje mellan vägg och yttertak

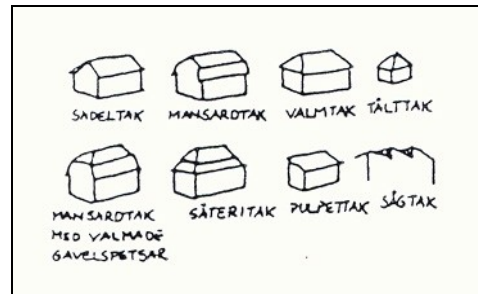

Takkupa

Utskjutande mindre parti av ett yttertak försett med fönster

Taktyper

Tvåkupigt tegel

Se enkupigt tegel

Tälttak

Se under taktyper

Utmark

Mark som inte brukas och kultiveras, i motsats till inägomark som utgörs av trädgård, åker, äng inom hägnad

Valmat tak

Se under taktyper

Vindskiva

Takbräda för takets gavelkant som skall indra vinden från att fläkta upp taktäckningen

Källor och litteratur

Bygd att bevara, Förslag till Kulturmiljövårdsprogram för Hylte kommun, Hylte kommun och Hallands läns museer, Landsantikvarien 1990

Ericsson, Gösta, Frusna ögonblick, historia och minnesbilder från Hyltebygden, Rydö historiska förening, Torup, 2001

Från obygd till bruksbygd, Halmstad 1958

Hembygdsboken över Torup-Kinnared-Drängsered, Hembygdsföreningarna, 1968
Hembygdsboken över Torup-Kinnared-Drängsered, Bok 2, Hembygdsföreningarna, 1970

Hembygdsboken över Torup-Kinnared-Drängsered, Bok 3, Hembygdsföreningarna, 1972

Hembygdsboken över Torup-Kinnared-Drängsered, Bok 4, Hembygdsföreningarna, 1974

Hembygdsboken över Torup-Kinnared-Drängsered, Bok 5, Hembygdsföreningarna, 1976

Hembygdsboken över Torup-Kinnared-Drängsered, Bok 6, Hembygdsföreningarna, 1981

Kulturhistorisk inventering inom delar av Femsjö, Färgaryd, Jälluntofta och Långaryd socknar i Hylte kommun, Landsantikvarien, Hallands läns museer, 1980

Ohlsson, Lars-Erik, Gamla hus, undersöka och åtgärda, ICA Bokförlag, 1998

Ohlsson-Leijon, Karin, Reppen, Laila, Landskapshus, svensk byggtradition, Hus & Hem, Stockholm, 2001

Torup Bevarandeförslag, 1990, Landsantikvarien, Hallands läns museer, Hylte kommun

Unnerbräck, Axel, Kulturhistorisk värdering av bebyggelse, Riksantikvarieämbetets, 2002

N e g a t i v

Negativen till fotografierna förvaras i arkivet hos Landsantikvarien i Halland, Hamngatan 35 i Halmstad.

Följande filmer i arkivet innehåller fotografier som visar Torup. En del foton är även tagna endast i digitalt format av Hylte kommun under sommaren 2003.

F i l m n r	D a t u m	F o t o g r a f
K 4685 (1-36)	2004-01-26	Britt-Marie Winberg
K 4686 (1-36)	2004-01-26	Britt-Marie Winberg
K 4690 (1-10, 15-36)	2004-03-02	Britt-Marie Winberg
K 4691 (1-36)	2004-03-02	Britt-Marie Winberg

Litteraturtips om kännedom och skötsel av äldre hus:

Länsstyrelsen, broschyr: Svensk byggnadskultur värd att vårda (finns även på tyska).

Gysinge centrum för byggnadsvård, katalog: reservdelar till gamla hus. Innehåller även förteckning över bra böcker i byggnadsvård.

Hylte kommun, Program för kulturmiljövård: Byggd att bevara.

ICA bokförlag: Så renoveras torp och gårdar.

Länsstyrelsen Halland, Hallands läns museer och Kulturmiljö Halland: Material och hantverkare.

Svensk byggtjänst, Mårtensson: Förstukvistar och verandor.

Översikt, text - karta

Fastighet	sid., <i>text/karta</i>	Fastighet	sid., <i>text/karta</i>
Bosgård 1:31	30, 51	Sjögård 1:82	25, 78
		Sjögård 1:89	17, 79
Givagård 1:13	23, 52	Sjögård 1:90	25, 80
Givagård 1:15	34, 53		
Givagård 1:28	33, 54	Sjögård 1:91	26, 81
Givagård 1:44	21, 55	Sjögård 1:93	26, 82
Givagård 1:49	22, 56	Sjögård 1:94	26, 83
		Sjögård 1:116	16, 84
Gustavsberg 1:2	28, 57	Sjögård 1:176	16, 85
Gustavsberg 1:3	27, 58	Sjögård 4:1	21, 86
Gustavsberg 1:19	27, 59	Sjögård 5:1	35, 87
		Sjögård 5:2	35, 88
Hultagärde 1:5 (Emmas)	36, 60		
Hultqagärde 1:5	37, 61	Skravelsbo 1:30	37, 89
Kvinja 2:18	32, 62		
		Torups Djäknebol 1:1	31, 90
Sjögård 1:12	19, 63	Torups Djäknebol 1:4	19, 91
Sjögård 1:24	24, 64	Torups Djäknebol 1:17	18, 92
Sjögård 1:28	33, 65	Torups Djäknebol 1:30	30, 93
Sjögård 1:29	29, 66	Torups Djäknebol 2:1	17, 94
Sjögård 1:34	14, 67	Torups Djäknebol 3:1	18, 95
Sjögård 1:40	20, 68	Torups Prästgård 1:12	13, 96
Sjögård 1:47	33, 69	Torups Prästgård 1:43/1:23	13, 97
Sjögård 1:57	23, 70	Torups Prästgård 1:81	12, 98
Sjögård 1:60	24, 71	Torups Prästgård 3:1/1:9	11, 99
Sjögård 1:61	34, 72		
Sjögård 1:63	23, 73		
Sjögård 1:65	28, 74		
Sjögård 1:69	35, 75		
Sjögård 1:75	20, 76		
Sjögård 1:76	15, 77		

Översikt, nummer - fastighetsbeteckning

Kyrkomiljön

1. Kyrkan, Torups Prästgård 3:1/1:9
2. Prästgården, Torups Prästgård 1:81
3. Arrendebostället, Torups Prästgård 1:43
samt del av Torups Prästgård 1:23
4. Centralskolan, Torups Prästgård 1:12

Stationsmiljön o centrum

5. Stationshuset, Sjögård 1:34
6. Gästgivaregården, Sjögård 1:76
7. Gästgivarens bostad, Sjögård 1:176
8. Paviljong, Sjögård 1:116
9. Veterinärbostad, Sjögård 1:89
10. Christenssonska fastigh., T. Djäknebol 2:1
11. Affärsfastighet, Torups Djäknebol 3:1
12. F.d. lanthandel, Torups Djäknebol 1:17
13. Affärsfastighet, Sjögård 1:12
14. Handelsbod, Torups Djäknebol 1:4
15. Affärsfastighet, Sjögård 1:75
16. Konditori, Sjögård 1:40

Industrimiljön

17. Manhus- och industrib, Givagård 1:44
18. Villa, Sjögård 4:1
19. Torups snickerifabrik, Givagård 1:49
20. Bostadshus, Givagård 1:13

Garvarevägen

21. Villa, Sjögård 1:57
22. Villa, Sjögård 1:63
23. F.d. garveri, Sjögård 1:60
24. Trävilla, Sjögård 1:24
25. Villa, Sjögård 1:82

Sjögård

26. Villa, Sjögård 1:90
27. Villa, Sjögård 1:94
28. Villa, Sjögård 1: 91
29. Villa, Sjögård 1:93

Gustavsberg

30. F.d. kvarnägarebostad, Gustavsberg 1:19
31. Mindre bostadshus, Gustavsberg 1:3
32. F.d. Jordbruksfastighet, Gustavsberg 1:2

Tranabovägen

33. Villa, Sjögård 1:65
34. Äldre manhusbyggnad, Sjögård 1:28
35. Mindre stuga, Sjögård 1:29

Enskilda objekt

36. F.d. kvarnägarebostad, Bosgård 1:31
37. Gamla klockaregården, Torups Djäknebol 1:30
38. Torups hembygds gård, del av T. Djäknebol 1:1
39. F.d. banvaktarstugan, Kvinja 2:18
40. Villa Majudden, Sjögård 1:47
41. Villa, Givagård 1:28
42. Bygdegården, Givagård 1:15
43. Trävilla, Sjögård 1:61
44. Villa, Sjögård 1:69
45. Vägstation, Sjögård 5:1
46. Vägmästarebostad, Sjögård 5:2
47. Emmas stuga, Hultagärde 1:5
48. Karlsro, Hultagärde 1:5
49. Villa, Skravelsbo 1:30